Huoma - Henkirikoksen uhrien läheiset ry

Lausunto

12.10.2022 VN/21702/2022

Asia: VN/21702/2022

Hallituksen esitysluonnos esitutkinnan salassapitoperusteiden selkeyttämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta esitutkinnan salassapitoperusteiden selkeyttämisestä

Huoma – Henkirikoksen uhrien läheiset ry katsoo, että ehdotuksessa on tarkasteltu julkisuuslakia yleisöjulkisuuden näkökulmasta eikä asianosaisia, kuten henkirikoksen uhrien omaisia, ole riittävästi otettu huomioon. Huoma yhtyy Poliisiammattikorkeakoulun lausuntoon, jonka mukaan esitysluonnoksessa ei ole annettu vakuuttavia perusteluja sille, miksi rikoksen kohteeksi joutuneen henkilön yksityiselämän suojaa pitäisi vielä nykyisestään huonontaa.

Vakavan rikoksen asianosaisten, kuten henkirikoksen uhrien läheisten oikeus suojata omaa ja uhrin yksityisyyttä on mentävä yleisöjulkisuuden edelle. Rikoksen uhrin ja tämän omaisten yksityisyyttä on suojattava siten, ettei mitään näihin liittyviä tietoja tai aineistoja anneta tarpeettomasti julkisuuteen. Esitysluonnoksessa mainitaan henkirikoksen uhrista ja tämän vammoista otetut kuvat, mutta esitutkinta-aineisto voi pitää sisällään paljon sellaista materiaalia, jotka paljastavat yksityisiä asioita uhrista ja tämän läheisistä. Tällaista arkaluonteista aineistoa voivat olla esimerkiksi päiväkirjat, kuvat tai videoaineistot muista asiaan liittyvistä henkilöistä tai vaikkapa uhrin kodista, jossa rikos on tapahtunut.

Esitysluonnoksessa syntyy tulkinnanvaraisuutta siinä, kuinka tietojen arkaluontoisuutta arvioidaan. Kuten Tuomioistuinvirasto omassa lausunnossaan toteaa: ”viranomaisen voi myös olla erittäin haastavaa arvioida yksittäisten kansalaisten puolesta sitä, mitkä tiedot aiheuttavat heille asiaan osallisena vahinkoa, merkittävää haittaa taikka kärsimystä ilman, että heillä on tarkempaa tietoa kyseisen henkilön elämänpiiristä tai ilman, että kyseistä henkilöä kuullaan asiasta ennen päätöksentekoa. Virhearvioit tällaisessa rajapinnassa voivat olennaisesti heikentää kansalaisten luottamusta viranomaistoimintaan.”

On myös huomioitava, että henkirikoksen uhrien omaisilla ja muilla asianomaisilla on oltava oikeus saada tietoa esitutkinnasta ennen niiden luovuttamista julkisuuteen. Huoman tietoon tulee vuosittain tilanteita, joissa viranomaiset ovat esitutkinnallisista syistä salanneet henkirikoksen uhrin omaiselta rikostutkinnassa selville saatuja tietoja, mutta näitä tietoja on sitten annettu median edustajille. Mikäli esitutkinnan salassapitoperusteita muutetaan ja tiedostusvälineillä on entistä laajemmat oikeudet päästä käsiksi esitutkintatietoihin, on samalla varmistettava, että uhrin omaiset ja muut asianosaiset ovat ensisijalla tiedonsaantijärjestyksessä.

Lapin poliisilaitos nostaa esille tarpeen salata jopa todistajan nimi, jotta tämä olisi suojassa mahdollisilta kostotoimenpiteiltä. Myös henkirikoksen uhrien omaiset kokevat usein pelkoa tekijää kohtaan jopa siinä määrin, etteivät vaadi tekijältä oikeudessa heille kuuluvia korvauksia. Myös henkirikoksen uhrien omaisten nimien salassapito olisi usein perusteltua.

Yleisradio Oy viittaa omassa lausunnossaan journalistin eettisiin ohjeisiin. Huoma huomauttaa, että tietopyyntöjä tekevät ja rikoksista tiedottavat myös useat sellaiset tahot, jotka eivät ole sitoutuneet journalistin eettisiin ohjeisiin. Lainsäädännössä ei voi nojata ammattikunnan eettisiin ohjeisiin, joita noudattaa vain osa mediasisältöjen tuottajista.

Kaiken kaikkiaan esitysluonnos on tulkinnanvarainen ja jättää avoimeksi monia kysymyksiä. Viranomaisten toiminnan läpinäkyvyyden tavoittelu ei saa aiheuttaa sitä, että yksityiselämän suojaa murennetaan tarpeettomasti ja yksityiselle ihmiselle kärsimystä aiheuttaen.

Kantanen Terhi
Huoma - Henkirikoksen uhrien läheiset ry - Terhi Kantanen, vs. toiminnanjohtaja